

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра української мови та прикладної лінгвістики

**ФУНКЦІЙНО-ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ
(НА МАТЕРІАЛІ НОВИННИХ ТЕКСТІВ)**

Кваліфікаційна робота

освітнього ступеня «бакалавр»
студентки 4 курсу
галузі знань 03 «Гуманітарні науки»,
спеціальності 035 «Філологія»,
спеціалізації 035.01 «Українська мова та
література», ОПП «Українська і
англійська мови: переклад та
редагування»

Сабіни Іман Кизи ГАСАНОВОЇ

Науковий керівник:

к. філол. н., доцент кафедри
української мови та прикладної
лінгвістики

Лілія КОСТИЧ

«Допущено до захисту»

протокол засідання кафедри
української мови та прикладної лінгвістики
№ 16 від 11 червня 2025 року
завідувач кафедри
к.філол.н., доц. **Сергій РІЗНИК**

АНОТАЦІЯ

Гасанова С. І. Функційно-прагматичні особливості фразеологічних одиниць (на матеріалі новинних текстів).

Кваліфікаційна робота освітнього ступеня «бакалавр» освітньої програми «Українська і англійська мови: переклад та редагування», спеціальність – 035 «Філологія» 035.01 «Українська мова та література». Київ, 2025.

Виконана бакалаврська робота – це дослідження функційно-прагматичних особливостей фразеологічних одиниць у структурі сучасного новинного тексту.

Актуальність дослідження аргументовано такими чинниками:

- 1) потребою вивчати експресивні засоби українського медійного мовлення;
- 2) частотністю вживання фразеологічних одиниць у текстах новин.

Об'єктом дослідження є фразеологізми, ужиті в текстах новин.

Предметом дослідження є структурно-семантичні та прагмалінгвістичні особливості фразеологізмів, їхні трансформації та стилістичні функції.

Мета дослідження – установити структуру, семантику, лінгвопрагматичні особливості, трансформації фразеологічних одиниць як важливого засобу експресивізації у новинних текстах.

Для досягнення мети передбачено розв'язати такі завдання:

- 1) розглянути теоретичні засади дослідження фразеологізмів;
- 2) розкрити природу та статус фразеологізмів у системі одиниць мови;
- 3) схарактеризувати джерела походження фразеологізмів;
- 4) проаналізувати структурно-семантичні особливості фразеологізмів грецького й латинського походження, зафіксованих у новинних текстах;
- 5) дослідити прагматичні й стилістичні функції фразеологічних одиниць у текстах новин;
- 6) розглянути трансформаційні моделі фразеологізмів у масмедійних матеріалах та їхній вплив на змістовне наповнення тексту.

У роботі застосовано сучасні лінгвістичні методи: *описовий* метод – для фіксації структурно-семантичних, стилістичних, прагматичних особливостей фразеологізмів, а також для ідентифікації структурних моделей фразеологічних

одиниць у текстах українських медіа та встановлення їх відповідності усталеним конструкціям; метод *суцільної вибірки* – для добору фразеологізмів; *компонентний аналіз* дав змогу детально дослідити внутрішню організацію фразем, виявити зміщення значень та актуалізовані конотації; *стилістичний аналіз* дав змогу з'ясувати експресивну функцію трансформованих фразеологічних одиниць у комунікативній структурі новинного повідомлення; за допомогою *контекстуального аналізу* розкрито прагматичні орієнтації фразем, що використовуються в медіа з метою посилення впливу на реципієнта.

Джерелами фактичного матеріалу слугували новинні тексти сучасних інформаційних видань: «Українська правда», «Україна молода», «Голос України», «Вечірній Київ».

Робота складається з двох розділів. У першому розділі висвітлено теоретичні основи дослідження фразеологізмів, зокрема описано їхні структурні типи, семантичну специфіку, джерела походження та функції. Увагу приділено також особливостям трансформації фразеологічних структур: заміні компонентів, граматичній перебудові, еліпсису, алюзії.

У другому розділі проаналізовано конкретні зразки вживання фразеологізмів у текстах новин. Розглянуто одиниці грецького й латинського походження, як-от: *ахіллесова п'ята, між Сциллою і Харибдою, перейти Рубікон, піррова перемога*, що створюють культурні алюзії. Також досліджено українські фразеологізми, які передають іронію, скепсис, сарказм або урочистість: *годувати жданіками, знову про корову, як рак на горі свисне*. Через трансформовані варіанти цих виразів показано, як вони адаптуються до вимог сучасного журналістського мовлення, не втрачаючи змісту.

Зроблено узагальнений висновок про те, що в новинному тексті фразеологізми виконують експресивну, стилістичну та когнітивну функції, а їхні трансформації віддзеркалюють адаптивність до сучасних медійних реалій.

Ключові слова: фразеологізм, новинний текст, грецизм, латинізм, трансформація.

SUMMARY

Hasanova S. I. Functional and pragmatic features of phraseological units (based on news texts).

Qualification work for the educational degree 'Bachelor' of the educational programme 'Ukrainian and English Languages: Translation and Editing', specialty – 035 «Philology» 035.01 «Ukrainian Language and Literature». Kyiv, 2025.

This bachelor's thesis is a study of the functional and pragmatic features of phraseological units in the structure of a modern news text.

The relevance of the study is substantiated by the following factors:

- 1) the need to study the expressive means of Ukrainian media speech;
- 2) the frequency of use of phraseological units in news texts.

The object of the study is the phraseological units used in news texts.

The subject of the study is the structural-semantic and pragmalinguistic features of phraseological units, their transformations and stylistic functions.

The purpose of the study is to establish the structure, semantics, linguistic and pragmatic features, transformations of phraseological units as an important means of expressivization in news texts.

To achieve the goal, the following tasks are to be solved:

- 1) to consider the theoretical foundations of phraseological research;
- 2) to reveal the nature and status of phraseological units in the system of language units;
- 3) to characterize the sources of origin of phraseology;
- 4) to analyze the structural and semantic features of phraseological units of Greek and Latin origin recorded in news texts;
- 5) to study the pragmatic and stylistic functions of phraseological units in news texts;
- 6) to consider the transformational models of phraseology in mass media materials and their impact on the content of the text.

Modern linguistic methods were used in the study: descriptive method – for fixing structural-semantic, stylistic, pragmatic features of phraseological units, as well as for

identifying structural models of phraseological units in the texts of Ukrainian media and establishing their compliance with established constructions; the method of continuous sampling – for selecting phraseological units; component analysis allowed for a detailed study of the internal organization of phrases, identifying shifts in meaning and updated connotations; stylistic analysis helped to clarify the expressive function of transformed phraseological units in the communicative structure of a news message; contextual analysis revealed the pragmatic orientations of phrases used in the media to enhance the impact on the recipient.

The sources of factual material were news texts of modern information publications: “Ukrainska Pravda”, “Ukraina Moloda”, “Holos Ukrayiny”, “Vechirniy Kyiv”.

The paper consists of two sections. The first section highlights the theoretical foundations of the study of phraseological units, in particular, describes their structural types, semantic specificity, sources of origin and functions. Attention is also paid to the peculiarities of the transformation of phraseological structures: replacement of components, grammatical restructuring, ellipsis, and allusion.

The second section analyzes specific examples of the use of phraseological units in news texts. The units of Greek and Latin origin, such as *ахіллесова п'ята, між Сциллою і Харибдою, перейти Рубікон, піррова перемога* (*Achilles' heel, Between Scylla and Charybdis, Cross the Rubicon, Pyrrhic victory*) are considered, creating cultural allusions. Ukrainian phraseology that conveys irony, skepticism, sarcasm, or solemnity is also studied: *годувати жданиками, знову про корову, як рак на горі свисне* (*to feed the waiting, again about the cow, as a cancer on the mountain will whistle*). Through transformed variants of these expressions, it is shown how they adapt to the requirements of modern journalistic speech without losing their meaning.

A generalized conclusion is made that in a news text, phraseologisms perform expressive, stylistic and cognitive functions, and their transformations reflect adaptability to modern media realities.

Key words: phraseology, news text, Grecism, Latinism, transformation.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ	10
1.1. Природа і статус фразеологізму в системі одиниць мови.....	10
1.2. Структура й семантика фразеологічних одиниць.....	15
1.3. Походження й трансформації фразеологічних одиниць.....	19
Висновки до розділу 1.....	24
РОЗДІЛ 2. ФРАЗЕОЛОГІЗМ ЯК ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ ЗАСІБ ЕКСПРЕСІВІЗАЦІЇ НОВИННОГО ТЕКСТУ	25
2.1. Структурно-семантична характеристика фразеологізмів новинних текстів.....	25
2.2. Прагмалінгвістичні та стилістичні функції фразеологізмів у текстах новин.....	30
2.3. Трансформації фразеологічних одиниць у текстах новин.....	33
Висновки до розділу 2.....	38
ВИСНОВКИ	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	41
СПИСОК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ	45
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	45

ВСТУП

Актуальність дослідження фразеологізмів як лінгвопрагматичного засобу експресивності новинного тексту базується на динаміці медіапростору та наростанні боротьби за увагу аудиторії. У сучасних інформаційно насичених умовах журналісти виходять за межі точного подання фактів: їхнє завдання привернути увагу читача та слухача. У цьому їм допомагають сталі сполуки, оскільки вони емоційно увиразнюють матеріал, роблячи його більш привабливим для сприйняття.

Використання ідіом у новинах збагачує текст і є важливим прагматичним інструментом, який здатний впливати на емоційну реакцію слухача або читача. Фразеологізми не лише називають предмети, процеси, явища, але й передають ставлення до них, оцінюють.

Теоретичним підґрунтя дослідження є сучасні праці з фразеології, лінгвістики тексту та прагмалінгвістики. Фразеологізми та їх використання в тексті досліджували й досліджують такі науковці, як В. М. Білоноженко, Л. А. Булаховський, С. А. Ганжі, І. С. Гнатюк, А. П. Грищенко, В. С. Калашник, О. М. Мацько, О. О. Селіванова, Л. Г. Скрипник, В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко, Т. В. Цимбалюк, В. А. Чабаненко та інші.

У праці В. Ю. Вересюка окреслено частотні характеристики фразеологізмів у діалогічних конструкціях, а також принципи їх семантичного розмежування в комунікативних ситуаціях різного типу.

У наукових студіях Т. С. Володіної та О. П. Рудівського розглянуто системні засади перекладу фразеологізмів. Л. І. Дідун досліджує фразеологічні одиниці, пов'язані зі значенням інтенсивності, зокрема ті, що реалізують градацію дії або властивості. Ж. В. Краснобаєва-Чорна пропонує концептуальні моделі систематизації фразеологічного матеріалу в межах фраземіки та фраземографії, розглядаючи фразеологізми як вторинні мовні знаки з аксіологічним складником.

У роботі З. Р. Дубравської деталізовано окремі структурні й семантичні особливості фразеологічних одиниць, а також встановлено національно-культурні особливості компонентного складу сталих висловів.

Водночас залишається актуальною потреба вивчати особливості функціонування фразеологічних одиниць у медійних текстах, оскільки сучасні ЗМІ не лише інформують про щось, а й виконують сугестивну функцію, впливаючи на думку реципієнтів.

Мета дослідження – встановити структуру, семантику, лінгвопрагматичні особливості, трансформації фразеологічних одиниць як важливого засобу експресивізації у новинних текстах.

Для досягнення поставленої мети передбачено розв'язати такі **завдання**:
Для досягнення мети передбачено розв'язати такі завдання:

- 1) розглянути теоретичні засади дослідження фразеологізмів;
- 2) розкрити природу та статус фразеологізмів у системі одиниць мови;
- 3) схарактеризувати джерела походження фразеологізмів;
- 4) проаналізувати структурно-семантичні особливості фразеологізмів грецького й латинського походження, зафіксованих у новинних текстах;
- 5) дослідити прагматичні й стилістичні функції фразеологічних одиниць у текстах новин;
- 6) розглянути трансформації фразеологізмів та їхній вплив на змістовне наповнення тексту.

Об'єктом дослідження є фразеологізми, ужиті в текстах новин.

Предметом дослідження є структурно-семантичні та прагмалінгвістичні особливості фразеологізмів, їхні трансформації та стилістичні функції.

Методи дослідження ґрунтуються на принципах комплексного мовознавчого аналізу. *Описовий* метод використано для фіксації структурно-семантичних, стилістичних, прагматичних особливостей фразеологізмів, а також для ідентифікації структурних моделей фразеологічних одиниць у текстах українських медіа та встановлення їх відповідності усталеним конструкціям. Метод *суцільної вибірки* застосовано для добору фразеологізмів. *Компонентний*

аналіз дозволив детально дослідити внутрішню організацію фразем, виявити зміщення значень та актуалізовані конотації. *Стилістичний аналіз* дав змогу з'ясувати експресивну функцію трансформованих фразеологічних одиниць у комунікативній структурі новинного повідомлення. За допомогою *контекстуального аналізу* розкрито прагматичні орієнтації фразем, що використовуються в медіа з метою посилення впливу на реципієнта.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній проаналізовано структурно-семантичні, функційно-прагматичні та стилістичні особливості фразеологізмів, засвідчених у текстах новин.

Практичне значення роботи полягає в тому, що її результати можуть бути використані для написання методичних рекомендацій до навчальних курсів з лексикології української мови, а також для подальших досліджень прагмалінгвістичних характеристик сталих мовних конструкцій.

Матеріал дослідження. Матеріальну базу дослідження становлять фразеологізми, дібрані з українських новинних текстів, опублікованих у таких друкованих і цифрових ЗМІ (вересень 2024 – травень 2025): «Українська правда», «Україна молода», «Голос України», «Вечірній Київ».

Структура й обсяг роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, шести підрозділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (45 позиції), списку довідкових джерел, списку ілюстративних джерел. Загальний обсяг роботи становить 45 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ

1.1. Природа і статус фразеологізму в системі одиниць мови

Засади опрацювання сталих сполук – фразеологізмів – заклали відомі мовознавці XIX – початку XX ст., зокрема німецький дослідник В. фон Гумбольдт, вітчизняний учений О. О. Потебня і швейцарський мовознавець Ф. де Сосюр. Вивчення фразеологізмів як одиниць мови є прерогативою фразеології – порівняно нової лінгвістичної дисципліни, початок формування якої пов'язують з ім'ям швейцарського мовознавця Шарля де Баллі (праці «Нарис стилістики», 1905 р. і «Французька стилістика», 1909 р.). Ш. Баллі першим схарактеризував фразеологічну одиницю, указуючи на те, що її ознакою є часткова або повна втрата значення [Ужченко, Ужченко 2007, с. 9].

Вивчаючи фразеологізми, мовознавці виокремлювали різні їхні ознаки, з-поміж яких основними, категорійними, є «цілісність значення, фразеологічна відтворюваність, відносні постійність компонентного складу та структури й експресивність» [Ужченко, Ужченко 2007, с. 21].

В енциклопедії «Українська мова» подано таке визначення: «фразеологічна одиниця, фразеологічний зворот, фразема – нарізно оформлений, але семантично цілісний і синтаксично неподільний мовний знак, який своїм виникненням і функціонуванням зобов'язаний фраземотворчій взаємодії одиниць лексичного, морфологічного та синтаксичного рівні. Напр.: *лебедина пісня* ‘останній вияв таланту’; *набивати руку на чому, в чому* ‘набувати досвіду, вправності, вміння’; *не за горами* ‘швидко, незабаром’; *не святі горшки ліплять* ‘при бажанні можна всього навчитися’» [Українська мова, с. 182].

Структурна організація фразеологізмів засвідчує схильність до певної граматичної закріпленості, що знижує синтаксичну варіативність. Це, однак, не зменшує їхньої мовної продуктивності, оскільки стабільність структури дозволяє миттєво впізнати такі одиниці у потоці мовлення, що значно підвищує

комунікативну ефективність. На граматичному рівні фразеологізм виконує роль одного з членів речення, отже, граматично співвідноситься із словом, проте за своєю структурною побудовою наближається до словосполучення або навіть до речення. Це спричинює особливу гетерогенність фразеологізму як одиниці: він не може бути класифікований винятково за лексемним або синтаксичним принципом. Саме тому в сучасній лінгвістичній науці фразеологізм визначають як самостійну одиницю мови з власним рівневим статусом, яка потребує окремих засад опису, аналізу й класифікації. Фразеологічна одиниця має ознаки цілісності, стійкості, відтворюваності та семантичної злитості, що й забезпечує її функціонування на особливому рівні в системі мови. Вона співвідноситься зі словом за функційною цілісністю, зі словосполученням – за структурною організацією, із реченням – за здатністю виражати завершену думку, яка має певне прагматичне спрямування.

Фразеологізм існує як елемент мовної системи, який функціонує у власній підсистемі – на фразеологічному рівні, що забезпечує специфічний тип номінації та репрезентації значень. Така підсистема утворюється за законами, відмінними від лексики або граматики, але водночас із ними взаємодіє. Системність фразеології проявляється в тому, що фразеологічні одиниці формують певні парадигми за семантичним, граматичним або стилістичним критерієм. Вони об'єднуються в синонімічні, антонімічні й тематичні ряди, здатні до аналогічної трансформації за структурно-семантичними моделями, зберігаючи при цьому свою стійкість як репродуктивні одиниці.

Фразеологічна система мови зберігає історичну тяглість, у ній відображено досвід, ментальність та когнітивні схеми, притаманні певному етносу. У цьому фразеологізм виконує не лише мовну, але й культурну функцію, репрезентуючи національно специфічну концептосферу. Значення фразеологізму зазвичай містить емоційно-експресивний компонент, що відрізняє його від нейтрального лексичного позначення і забезпечує високу стилістичну маркованість. Отже, «фразеологія як знакова мовна система позначає насамперед емоційно-

експресивні й абстрактні сфери, тобто для неї характерна вибірковість номінації» [Ужченко 2005, с. 34].

Фразеологізм функціонує як номінативна одиниця, яка за своїм семантичним наповненням репрезентує комплексне поняття, часто абстрактного або оцінного характеру, яке не має адекватного однослівного відповідника. Під час мовлення фразеологізм не створюється наново, а відтворюється у готовому вигляді, що значно прискорює комунікативну реалізацію змісту. Порівняно із словосполученням, яке утворюється відповідно до синтаксичних норм і виконує функцію побудови висловлення, фразеологізм позбавлений гнучкості конструкції. Його структурні компоненти, як правило, фіксовані, а спроба їх варіювання призводить до втрати семантичної цілісності. Так відбувається лексикалізація фразеологізму, тобто перетворення його в одиницю, що функціонує як цілісне слово у мовній свідомості [Ужченко 2005, с. 17–18].

У сучасній фразеології виокремлюють кілька рівнів системності: формально-граматичний, семантичний, синтагматичний і парадигматичний.

На формально-граматичному рівні фразеологізми розподіляються за структурними типами, зокрема як словосполука з головним словом – дієсловом, іменником або прикметником. Семантичний рівень виявляє ступінь ідіоматичності: від повної незрозумілості значення без знання внутрішньої форми (повна ідіоматичність) до прозорого зв'язку між значенням і складниками (часткова ідіоматичність). На синтагматичному рівні фразеологізми взаємодіють із сусідніми одиницями мовлення, створюючи стилістично марковані висловлення. Парадигматичний рівень дає змогу розглядати фразеологізм у межах фразеологічної парадигми, тобто множини одиниць, які мають спільний смисловий план, але різняться за емоційно-стилістичними чи етимологічними ознаками. Таке багаторівневе введення фразеологізмів у систему мови забезпечує їхню тісну інтеграцію у мовну структуру, дозволяє їм функціонувати в усіх сферах мовного вжитку: у публіцистиці, художній літературі, побутовому мовленні, політичному дискурсі. Крім того, «процес фразеотворення є процес динамічний; у ньому тісно переплітаються вільні словосполучення і

фразеологічні звороти, структурно-граматичні форми й семантичні явища, логіко-лінгвістичні формули й екстралінгвістична підоснова, їх живильне джерело» [Ужченко 2005, с. 109].

На відміну від вільних словосполучень, де складники взаємодіють відповідно до синтаксичних норм, фразеологізми підпорядковуються принципу семантичної непроникності: заміна окремого елемента веде до деструкції значення. Це усуває ймовірність модифікації внутрішньої структури фразеологізму без порушення його цілісності. Водночас існує феномен фразеологічної варіативності, що передбачає наявність кількох структурних реалізацій одного фразеологічного значення – з різним ступенем регулярності, зумовленим історичним розвитком, регіональними особливостями або стилістичною диференціацією. У межах такого варіювання зберігається інваріантне ядро, яке забезпечує фразеологічну ідентичність і стабільність. Фразеологізм виявляє тенденцію до збереження формальної сталості при потенційній варіативності на периферії, що забезпечує йому динаміку в процесі мовного функціонування [Ужченко 2005, с. 85–92].

Проблема природи фразеологізму як мовної одиниці викликає інтерес не лише з погляду системної лінгвістики, а й у межах когнітивної та комунікативної парадигм. У когнітивному аспекті фразеологізм репрезентує концепти, що є результатом інтерпретації дійсності, закріпленої в колективній мовній свідомості. Такі одиниці вбирають у себе метафоричні, метонімічні, символічні структури, що відображають національний спосіб мислення. У комунікативному плані фразеологізм виконує функцію прагматичного маркера, який сигналізує про ставлення мовця до предмета мовлення, емоційне забарвлення, інтенцію висловлювання. Він забезпечує лакунарність і лаконічність висловлення, дозволяючи передати комплексний зміст за допомогою усталеного шаблону. Це підвищує ефективність комунікації та сприяє взаєморозумінню між учасниками спілкування.

Фразеологізм виявляє функційну поліфонічність, що дозволяє йому одночасно реалізовувати декілька смислових і структурних навантажень у межах

однієї неподільної конструкції. Таке функційне навантаження зумовлює здатність фразеологічних одиниць слугувати готовими конструкціями для фіксації складних уявлень або ситуацій, які в мовному досвіді вербалізовані у вигляді стійких образів.

Фразеологізми виявляють властивість не лише бути маркерами змісту, а й механізмами формування ситуації, оскільки їхнє використання автоматично вбудовує висловлення у певній соціокультурний контекст.

Комунікативна функція фразеологізму виявляється через його здатність слугувати носієм завершеного мовленнєвого повідомлення. Йдеться не про формальну комунікативну завершеність, властиву реченню, а про довершеність змісту, що зосереджує в собі певний культурно закріплений концепт.

Фразеологізм у комунікативній площині є інструментом трансляції загальноприйнятого досвіду. Через використання фразеологізму мовець не створює нового змісту, а звертається до колективного мовного досвіду, уводячи мовлення у площину усталених смислів. Унаслідок цього комунікативна функція фразеологізму не обмежується лише передаванням інформації, вона реалізує впізнавану схему думки, із якою адресат уже знайомий, що забезпечує ефективність комунікації. Таке функціонування притаманне фразеологізмам, які передають оцінки, вербалізують соціальні, емоційні, ментальні, когнітивні установки. Уживання фразеологічної одиниці в комунікативному процесі дозволяє лаконічно структурувати повідомлення, уникаючи громіздких описів або аналітичних конструкцій. Через свою семантичну єдність фразеологізм не вимагає розгортання внутрішньої структури – адресат одразу інтерпретує його як цілісну одиницю значення. Крім того, «фразеологізми поєднують у собі аспекти номінації і оцінки, причому фактично усі вони характеризуються образністю, підкресленою експресивністю» [Грищенко, с. 205].

Номінативна функція фразеологізму виявляється у його здатності позначати предмети, дії, явища, стани, властивості, соціальні ситуації, а також емоційні або етичні оцінки, які не завжди мають прями однослівні відповідники. У мовній системі це дозволяє фразеологізмам виконувати функцію вторинної номінації,

яка ґрунтується не на прямому іменуванні об'єкта, а на метафоричному, асоціативному або образному означенні. Такі одиниці часто стають елементами концептосфери певної мовної культури, фіксуючи унікальні образи, що відображать специфіку етнічного мислення. У цьому сенсі фразеологізм є особливо ефективним у тих випадках, коли необхідно позначати складний семантичний комплекс: оцінку, емоцію, ситуацію, ставлення, тобто номінувати не одиничну річ, а її функціональний або ціннісний вимір. Здатність фразеологізму виступати номінативним еквівалентом слова підсилюється його стабільною структурою та відтворюваністю. Номінація у фразеологізмах реалізується у формі переносного значення, зсунутої семантики, де буквальний сенс компонентів не збігається із загальним значенням виразу. Відповідно «у слова – лексичне значення, у фразеологізмі – своє специфічне значення, яке постає внаслідок метафоризації вільного словокомплексу (переінтеграції сем)» [Ужченко 2005, с. 50].

1.2. Структура й семантика фразеологічних одиниць

Фразеологічна одиниця як об'єкт лінгвістичного дослідження вирізняється особливою структурно-семантичною організацією, що поєднує ознаки стійких словосполучень, лексичних одиниць і мовних конструкцій із відтворюваною формою. На думку Л. Г. Скрипник, вивчення структури фразеологізмів передбачає зосередження на їх компонентному складі, який зумовлює синтаксичні та морфологічні характеристики, здатність до варіативності, а також ступінь семантичної злитості між елементами [Скрипник, с. 383]. Компонентний склад фразеологічної одиниці є тією основою, на якій реалізується її змістова, граматична й функціональна завершеність. За кількістю складників фразеологізми поділяються на двокомпонентні та багатоконпонентні одиниці.

Двокомпонентні фразеологізми, такі як *вити мотузки*, *пекти раків*, демонструють найвищий ступінь структурної злитості та семантичної єдності. Вони найчастіше є результатом злиття.

Багатокомпонентні одиниці, зокрема як *сніг на голову, водити за ніс без кінця і краю*, характеризуються вищим рівнем структурної складності та потенціалом стилістичної експресії. У таких фразеологізмах можливі мінімальні варіації окремих компонентів без порушення загальної цілісності структури.

Окрему групу фразеологізмів формують сполуки на зразок *у літах – немолодий; у соку – свіжий; хоч викрути – мокрий; хоч куди – гарний; як без рук – незручно*. Ці «стійкі одиниці мови мають цілісне значення, а за складом компонентів являють собою поєднання одного повнозначного слова з одним чи кількома службовими словами» [Скрипник, с. 383–384].

Особливістю фразеологізму є його семантична нерозкладність, яка полягає в тому, що значення фразеологічної одиниці не є результатом лінійного додавання значень її складників. Натомість фразеологічне значення виникає як результат метафоричного узагальнення, історичної трансформації або культурної конвенції, унаслідок чого компонентна структура стає носієм нового, узагальненого значення, що не екстраполюється з прямого значення жодного з її елементів. Це означає, що семантична структура фразеологізму є цілісною системою, де кожен компонент бере участь у формуванні значення не як окремий лексичний елемент, а як частина метафоричного або символічного ядра. Для прикладу, у фразеологізмі *накивати п'ятами* жодне зі слів не зберігає свого первинного лексичного значення – ідеться про дію втечі, тобто ситуацію, яка лише образно репрезентується через вербальну структуру. Таке значення є результатом процесів лексикалізації, семантичного стискання та когнітивного узагальнення, унаслідок чого фразеологізм перестає бути аналітичною конструкцією й перетворюється на неподільну одиницю мовлення.

У процесі розвитку фразеологічної системи мови формуються різні типи семантичної злитості, що дає підстави для семантичної класифікації фразеологізмів за ступенем прозорості їхнього значення. Виокремлюють три основні типи фразеологічних одиниць залежно від мотивації значення: одиниці з повною мотивацією, одиниці з частково затемненою мотивацією та одиниці з цілком затемненим значенням.

Перший тип охоплює фразеологізми, значення яких може бути виведене на основі семантики компонентів і образної аналогії. Такі одиниці відносно прозорі для носіїв мови, оскільки їхній зміст корелює з культурно усталеним образом або ситуацією, як-от: *зціпити зуби, розпускати язика*. У таких випадках внутрішня форма фразеологізму зберігає асоціативний зв'язок із денотатом, що дозволяє здійснити семантичну реконструкцію навіть без попереднього знання фразеологізму. Отже, «компоненти ФО різною мірою втрачають свої словесні властивості (автономність лексичного значення, предметну співвіднесеність, можливість поєднуватися з іншими мовними одиницям), проте не перестають бути словами» [Ужченко 2005, с. 55].

Частково затемнена мотивація спостерігається в тих одиницях, де окремі компоненти зберігають певну змістову актуальність, проте загальна структура фразеологізму не дозволяє вивести значення у повному обсязі. У таких випадках необхідна когнітивна або культурна компетентність мовця, яка дозволила б установити зв'язок між компонентами і значенням, що стоїть за фразеологічною конструкцією.

У фразеологізмах із цілком затемненою мотивацією цей зв'язок утрачається повністю. Значення таких одиниць є арбітрарним щодо лексичного складу. Прикладом слугує фразеологізм *бити байдики*, де жоден із компонентів не актуалізує марного гаяння часу.

У зв'язку з вищенаведеним структура фразеологічної одиниці є продуктом складного семіозису, де морфологічна, синтаксична та семантична організація підпорядковуються принципу функційної цілісності. Граматична структура фразеологізму має обмежену варіативність і високий ступінь регламентації. Ця синтаксична інертність є наслідком процесів лексикалізації, у результаті яких початкова словосполука втрачає гнучкість конструкції та фіксується як готова форма. Це зумовлює специфічну функційну характеристику фразеологізмів як елементів, що посідають проміжне місце між вільним словосполученням і словом.

Фразеологізм як структурно-семантична одиниця забезпечує реалізацію смислових і когнітивних категорій мови у формі, що поєднує ознаки аналітичної

і синтетичної організації. Він виконує номінативні функції подібно до слова, але при цьому не втрачає синтаксичних характеристик словосполуки. Його функційна автономність забезпечена семантичною цілісністю, яка не допускає аналізу значення за принципом суми частин. Це робить фразеологізм унікальним мовним феноменом, який у межах одного утворення поєднує різні мовні ряди: лексичний, граматичний, синтаксичний і стилістичний. Його семантика ґрунтується не на структурній послідовності компонентів, а на їхній когнітивній інтеграції в межах певного образу або ментального шаблону.

Дослідники класифікують фразеологізми за ступенем семантичної цілісності та структурної організації, виокремлюючи основні типи фразеологізмів [Булаховський, с. 28–29; Грищенко, с. 205–206; Ужченко 2005, с. 98–101; Ужченко, Ужченко 2007, с. 121–128; Мацько, с. 134–138].

Фразеологічні зрощення – це стійкі словосполуки, «семантично неподільні фразеологічні одиниці, значення яких не впливає зі значень окремих компонентів» [Мацько, с. 135]. Вони характеризуються повною семантичною неподільністю. Приклад: *точити ляс* – вести розмови ні про що.

Фразеологічні єдності – це семантично неподільні одиниці, цілісне значення яких мотивоване значенням їхніх компонентів. Вони виникають унаслідок узагальнення значення вільної сполуки, «значення фразеологічних єдностей пов'язане з розумінням внутрішнього стрижня сполуки, потенційного смислу слів, які утворюють її» [Грищенко, с. 206]. Приклад: *зробити з мухи слона* – перебільшити щось.

Фразеологічні сполучення – це стійкі звороти, у яких самостійне значення кожного слова є чітким, але один із компонентів має зв'язане значення. Такі сполуки мають стрижневе слово і від того, як воно пов'язане з іншими словами, залежить значення фразеологізму [Мацько, с. 135]. Приклад: *брати участь* – брати участь у чомусь.

Фразеологічні вирази – це «стійкі за складом і вживанням семантично подільні звороти, які не тільки семантично подільні, але й повністю складаються

зі слів з вільним значенням» [Мацько, с. 135]. Приклад: *не все те золото, що блищить* – не все, що здається цінним, насправді таким є.

Отже, фразеологізм є комплексною одиницею мовної свідомості, яка реалізує складні ментальні й мовні процеси у стислій, компактній, але надзвичайно насиченій формі.

1.3. Походження й трансформації фразеологічних одиниць

Генетична класифікація фразеологізмів передбачає групування стійких словосполучень за джерелами їх походження. Цей підхід дозволяє з'ясувати історичні та культурні джерела фразеологічних одиниць і простежити їхню еволюцію в мові. Детально генетичну класифікацію розробив Л. А. Булаховський на початку 60-х років ХХ ст. Учений виокремив 8 груп: 1) прислів'я та приказки; 2) професіоналізми; 3) усталені вислови з анекдотів, жартів тощо; 4) цитати і образи зі Старого й Нового Завітів; 5) ремінісценції античної старовини; 6) переклади поширених іншомовних висловів; 7) крилаті вислови іноземних письменників; 8) влучні фрази видатних людей [Ужченко, Ужченко 2007, с. 125].

Прислів'я та приказки – стійкі вислови, що відображають народну мудрість і моральні настанови. Наприклад: *не все те золото, що блищить*.

Професіоналізми, що набули метафоричного вжитку – терміни, які вживаються поза професійним контекстом у переносному значенні.

Усталені вислови з анекдотів, жартів тощо – фрази, що виникли внаслідок гумористичних ситуацій і стали стійкими виразами.

Цитати й образи зі Старого та Нового Завітів – релігійні вислови, які стали частиною повсякденної мови.

Ремінісценції античної старовини – фрази, що походять від античних міфів, літератури або філософії.

Переклади поширених іншомовних висловів – фрази, запозичені з інших мов через переклад. Крилаті вислови, що стали відомими завдяки літературним творам.

Влучні фрази видатних людей – афоризми та вислови, що набули популярності завдяки своїм авторам.

Підсумовуючи, можемо констатувати, що походження фразеологічних одиниць як складників мовної системи пов'язане з різними джерелами. Етимологічна природа фразеологізмів нерозривно пов'язана з історико-культурними процесами, що відбувалися в межах формування національного мовного простору. Їхнє виникнення найчастіше зумовлене необхідністю закріпити в мові уніфіковані засоби передачі уявлень, оцінок, емоційних станів або когнітивних структур, які відображають сталий життєвий досвід спільноти. Фразеологічні одиниці за походженням мають фольклорну, літературну, релігійну або професійну основу, яка репрезентує фрагменти мової картини світу відповідного історичного періоду.

Однією з найпоширеніших груп є фразеологізми фольклорного походження. Вони акумулюють колективну мудрість, закріплену в прислів'ях, приказках, загадках, піснях, які трансформувалися у фіксовані словесні формули. Такі одиниці мають високу експресивність, образність, ритміко-мелодійний компонент і є репрезентантами культурних цінностей етносу. Саме завдяки фольклорному підґрунтю фразеологізми наділені соціально-поведінковими орієнтирами, стають мовними механізмами колективного узагальнення досвіду.

Помітне місце у фразеологічному фонді посідають одиниці, що походять із античної літератури – латинських і давньогрецьких джерел. Ці фразеологізми в основному мають книжне або піднесено-пафосне забарвлення і функціонують у науковому, публіцистичному, офіційному мовленні як маркери освіченості або риторичної витонченості. Вони репрезентують морально-філософські концепти, історичні події, риторичні фігури або літературні алюзії, що стали частиною європейської культурної традиції. Сполуки на кшталт *ахіллесова п'ята*, *скринька*

Пандори або *Сизифова праця* є прикладами того, як міфологічні сюжети інтегруються у мову як готові формули, що відсилають до певних концептів.

Таку саму функцію виконують фразеологізми біблійного походження. Їхній зміст переважно фіксує морально-етичні установки, соціальні моделі поведінки або космогонічні уявлення, які стали загальнокультурними надбанням. Вони позначають не лише конкретні ситуації, а й ціннісно-світоглядні категорії, репрезентуючи фразеологічну ідентичність, що перетинає межі окремої мови. Такі одиниці не втратили функційної продуктивності навіть у сучасному мовленні, оскільки містять у собі архетипні схеми інтерпретації людських дій та мотивацій [Мацько, с. 140].

Значний пласт формують фразеологізми, пов'язані з історичними подіями або соціальними практиками. Історичні джерела фразеологізмів охоплюють як події національного масштабу (війни, політичні зміни, революції), так і трансформацію соціальних інститутів (карне право, адміністрація, економіка, військова справа). Унаслідок відтворення таких ситуацій у мовному матеріалі утворилися одиниці на зразок *виносити сміття з хати*, *сидіти на порохіві бочці*, *дійти до ручки*. Їхня семантика фіксує напружені, граничні або маргінальні стани соціуму, репрезентує мову через образи катастрофи, межової ситуації, деякою мірою кризової реальності. У цьому контексті етимологія фразеологізмів виступає не як лінгвістична характеристика, а як механізм когнітивної обробки історичного досвіду, що конденсується у мовних конструкціях.

Ще однією етимологічною основою є професійний жаргон, зокрема мова ремісників, торговців, військових, артистів. У таких випадках мова фіксувала сталі професійні дії, предмети, процедури, які згодом набули вторинного переносного значення. Фразеологізми з цього джерела часто мають експресивно-знижене забарвлення і зберігають ознаки соціальної маркованості навіть у сучасному мовному вжитку.

Генетична класифікація є важливою для історичного вивчення фразеології, оскільки дозволяє простежити, як різні культури та історичні впливи формували фразеологічний склад мови. Однак слід зазначити, що не всі фразеологічні

одиниці можна точно віднести до певного джерела, оскільки з часом їх походження може бути забуте або змінене.

Окреме поле дослідження становлять процеси трансформації фразеологічних одиниць. Трансформації фразеологізмів розглядають С. А. Ганжа, Н. М. Сінкевич, Н. В. Кондратенко, Д. Ю. Сизонов, Н. Г. Скиба та інші мовознавці.

Різні модифікації стійких сполук відбуваються внаслідок мовного вжитку і потреб використання, а також змін, які «викликані їх актуалізацією в особливих контекстуальних умовах, що увиразнюють повідомлення шляхом вираження експресивної інформації» [Бойченко, с. 16].

Розмежують два типи трансформації фразеологічних одиниць:

1) семантична трансформація, тобто зміна семантики фразеологізму внаслідок розширення його сполучувальних можливостей і зміна значення сполуки в певному контексті;

2) структурно-семантична трансформація, тобто заміна компонентів (одного або кількох), скорочення або розширення сталого складу фразеологізму, використання заперечення замість ствердження або навпаки [Коваль, с. 125].

Фразеологізми, попри свою структурну стійкість, виявляють певну здатність до граматичної, семантичної або стилістичної адаптації, що зумовлено прагненням мови до варіативності.

Одним із найтипівіших механізм трансформації є варіативність – наявність кількох структурно-семантичних реалізацій однієї фразеологічної одиниці. Це можуть бути лексичні заміни, граматичні зміни, синонімічні переформулювання, які не змінюють загального значення, але адаптують фразеологізм до конкретного контексту. Варіативність засвідчує живу природу фразеологізму як одиниці мови, яка зберігає комунікативну гнучкість.

Іншим проявом трансформації є редукція – процес скорочення компонентного складу при збереженні загального значення. У таких випадках зникають окремі слова, часто допоміжного характеру, що не несуть семантичного навантаження, натомість залишкові компоненти формують нову

стійку конструкцію. Наприклад, з формули *не бачити ні світла, ні біла дня* формується редукована версія *не бачити біла дня*.

Зворотним процесом є розширення структури фразеологізму – додавання нових компонентів, що стилістично або ритмічно посилюють його виразність. Таке розширення часто виконує експресивну функцію: воно не змінює значення, але підсилює його емоційний або оцінний компонент. Подібна трансформація є типовою для художньої літератури, публіцистики або розмовного мовлення, де фразеологізм перетворюється на стилістичний засіб індивідуального висловлення. У межах таких перетворень можуть відбуватися процеси актуалізації внутрішньої форми фразеологізму – повернення до первинної образної моделі через мовну гру, парадоксальну модифікацію або стилізацію. У такий спосіб фразеологізм, здавалося б, усталений і стабільний, починає функціонувати як динамічна одиниця творчого мовлення. У цьому процесі проявляється здатність фразеологізмів до метатекстуальної взаємодії – вони можуть бути об'єктами мовної гри, іронії, деформації, які, однак, не призводять до руйнування системної структури, а навпаки, демонструють її пластичність.

Фразеологічна трансформація також охоплює явище контамінації – злиття елементів двох або більше фразеологізмів в одну структуру, у результаті чого виникають нові утворення. Така контамінація частіше трапляється у мовленні з високим рівнем інтенційного навантаження – політичному, іронічному, сатиричному. Вона відображає процеси інтертекстуального переосмислення фразеологічних формул.

Ще одним виявом змін є десемантизація – поступова втрата первинного значення або зниження ступеня експресивності, що перетворює фразеологізм у нейтральну мовну одиницю. Це особливо властиво фразеологізмам, що часто вживаються офіційно-діловому мовленні. У цьому контексті трансформація не лише збагачує фразеологічний фонд, а й виявляє здатність мови до регуляції інтенсивності вираження, адаптації до стилістичних вимог.

Висновки до розділу 1

Фразеологічна одиниця функціонує як цілісний елемент мовної системи, ознаками якої є стала структура, семантична нерозкладність та високий рівень відтворюваності. Фразеологізм посідає проміжне, але самодостатнє місце серед інших одиниць мови, акумулюючи лексичні, граматичні, синтаксичні й прагматичні характеристики. Структурна організація фразеологічних одиниць варіює від двокomпонентних до розгорнутих багатокomпонентних конструкцій. Важливою рисою фразеологічних одиниць є нерозкладні значення, що їх не завжди вдається встановити на основі окремих компонентів сполуки.

За походження більшість фразеологізмів з'явилися внаслідок образного переосмислення вільних сполук. Джерельна база фразеологічних одиниць охоплює фольклор, релігійні, літературні, історичні й професійні джерела.

Фразеологічні одиниці характеризуються змістовою цілісністю й відтворюваністю. Водночас можуть відбуватися трансформації фразеологізмів, які свідчать про їхню здатність змінюватися залежно від контексту використання. Зокрема, процеси трансформації умотивовані в масмедійних і художніх текстах, а також в усному мовленні. Трансформації фразеологізмів відбуваються шляхом редукції, розширення, варіативності, десемантизації або контамінації. Такі видозміни фразеологічних одиниць підтверджують динамічну природу фразеології як відкритої підсистеми мови.

РОЗДІЛ 2. ФРАЗЕОЛОГІЗМ ЯК ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ ЗАСІБ ЕКСПРЕСІВІЗАЦІЇ НОВИННОГО ТЕКСТУ

2.1. Структурно-семантична характеристика фразеологізмів новинних текстів

Фразеологізми української мови класифікують за граматичними ознаками, ураховуючи особливості будови і частиномовну належність компонентів. Зокрема, розмежовують такі структурно-граматичні типи: 1) фразеологічні одиниці, утворені за моделлю речення – «стійкі фрази» (*урвався бас, сміх бере, порохня сиплется*); 2) фразеологічні одиниці, утворені за моделлю словосполуки – «фраземи» (*пуститися берега, засукавши рукава, п'яте колесо до воза, стріляний горобець, сам не свій*). Осібно перебувають фразеологізми, які є поєднанням службового й повнозначного слів [Скрипник, с. 371].

Дібрані фразеологічні одиниці розподіляємо на кілька структурно-граматичних типів.

1. Фразеологізми зі структурою підрядної словосполуки:

а) іменникові (*лаври переможця, ахіллесова п'ята, піррова перемога, погляд медузи Горгони, діогенівський ліхтар, троянський кінь, остання путь*);

б) дієслівні (*перейти Рубікон, віддати шану, годувати жданиками, мастити салом п'яти, очей у Сірка позичати, брати на кпини*).

2. Фразеологізми, які структурно співвідносяться з реченням або нагадують підрядні предикативні частини: *вискочив як Пилип з конопель, як рак на горі свисне, як бабак свисне, як у курки зуби виростуть*).

3. Фразеологізми-заперечення: *ні за цапову душу*.

Семантичні ознаки фразеологізмів аналізуємо на прикладі сталих сполук, джерелами яких є античні міфи. Це зумовлено високою частотністю таких одиниць у досліджуваних текстах новин.

Фразеологізми грецького й латинського походження, що функціонують у новинних текстах, репрезентують глибокий історико-культурний та

семантико-прагматичний пласт, який вбудований у сучасний дискурс через канонізовані, відтворювані й трансформовані мовні формули.

Після тривалих тренувань на міжнародному турнірі тенісист здобув заслужені лаври переможця (Україна молода, 20.02.2025). Вислів *лаври переможця* використано для позначення перемоги українського тенісиста, що, однак, не зводиться лише до певної події. Аналізований фразеологізм формує міфопоетичну рамку, зчитувану як архетип перемоги ще з доби античності. Компонент його структурної моделі – іменник *лаври*, що вжитий у множині й набуває метонімічного забарвлення, – тяжіє до символічного переосмислення: лаври тут позначають не ряд вічнозелених дерев або чагарників, а ідею, інституційну похвалу, трансформовану у фразеологічну конструкцію.

У сучасних новинних текстах простежуємо активне використання фразеологізмів типу *ахіллесова п'ята, між Сциллою і Харибдою, перейти Рубікон, піррова перемога*. Аналізовані сполуки відтворюють глибоку культурну імплікацію, тобто приховані, додаткові сенси, і водночас чітко зафіксовану семантичну модальність. Такі звороти часто передають авторську оцінку, ставлення до описуваного або риторичну інтенцію, намір.

Хоча уряду й вдалося протягнути законопроект через парламент, це була піррова перемога (Голос України, 27.03.2025). Фразеологізм *піррова перемога* вжито для характеристики голосування в парламенті, яке номінально завершилась на користь однієї фракції, але фактично посіяло деструктивні суперечності. За допомогою використання аналізованої фразеологічної сполуки автор статті створює оцінне судження й показує алогічний перебіг подій. Фразеологізм компактно передає масштаб втрат, що нівелюють саму суть досягнення. Семантична структура цієї фразеологічної одиниці містить два основних компоненти – субстантив *перемога* й прикметник *піррова*, який є епонімом і водночас чинником історичної референції. Через таку структуру реалізовано подвійну конотацію – буквальну й іронічну. У такий спосіб автор створює алюзійно-змістовий ефект без прямих оцінних тверджень.

Семантична гнучність фразеологізмів класичного походження дозволяє журналістам осучаснювати смислові поля через контекстуальні варіації. Наприклад: *Попри впевнену риторику, нестабільність усередині коаліції залишається **ахіллесовою п'ятою** уряду* (Вечірній Київ, 14.01.2025). Фразеологізм *ахіллесова п'ята*, що має значення 'найвразливіше, найслабше місце у когось' (1, с. 589), вжито в політичному огляді. Це використання має високий ступінь метафоричної конкретизації. Компонент структурної моделі – субстантив *п'ята* – узятий із міфології як маркер дихотомії «сила, невразливість і слабкість, уразливість». Використання у статті цього фразеологізму увиразнює зміст повідомлення. Читач отримує натяк на потенційну поразку, яка не потребує додаткових пояснень. Такі фразеологізми не лише стилістично увиразнюють текст, а й стають маркерами напруги між очікуванням і реальністю, між очевидним станом речей і його вразливими зонами.

У медійному дискурсі грецькі й латинські фразеологізми часто функціонують як семіотичні коди цивілізаційного спадку, що мають ідеологічну вагу. Наприклад. *Ухваливши закон про реформу судової системи, парламент остаточно **перейшов Рубікон*** (Україна молода, 03.05.2025). Вислів *перейти Рубікон* засвідчено в аналітичній статті про реформу судової системи. За структурою це дієслівно-об'єктна сполука, у якій дієслово *перейти*, поєднуючись із конкретною географічною назвою, створює алюзію на точку неповернення, маркер радикального рішення. Використання фразеологізму є не лише відсиланням до відомої в історії події про Юлія Цезаря, який, усупереч забороні, перейшов з військом Рубікон, а й сигналом суспільно значущого зламу, який уже не може бути скасованим. За допомогою цього вислову автор доносить ідею про незворотність процесу, формуючи у свідомості читача особливе сприймання події, насичене історичним пафосом.

Структурні моделі фразеологізмів класичного походження мають тенденцію до стабільності з незначними трансформаціями у дієсловах або прикметниках. Наприклад: *Уряд **опинився між Сциллою і Харибдою** – необхідність стримувати інфляцію* (Вечірній Київ, 21.02.2025). Зворот *між*

Сциллою і Харибдою ужито в матеріалі про дилему уряду в умовах валютної нестабільності. Конструкція має інваріантну структуру подвійної опозиції, де обидва складники позначають альтернативи з однаковим ступенем ризику. Водночас ця фраза виконує функцію інтерпретаційного поєднання: вона одночасно позначає відсутність ідеального вибору і змушує читача шукати паралелі з міфологічним прототипом. Так, на думку Д. Ю. Сизонова, формується культурно детермінований горизонт розуміння [Сизонов, с. 72].

У дискурсі політичних оглядів, аналітики й репортажів фразеологізми класичного походження часто набувають характеру маркерів ідеологічної орієнтації автора. Наприклад: *У новому геополітичному контексті деякі експерти порівнюють період відносної стабільності в Європі після завершення Холодної війни з добою Пакс Романа* (Україна молода, 25.03.2025). Вислів *доба Пакс Романа* виконує функцію культурної ретроспекції, що перетворюється на модель порівняння. Структурно – це поєднання іменника з прикметником, семантично – це вислів, який позначає умовний стан стабільності, досягнутої шляхом домінування однієї сили. Авторське вживання цього звороту не є нейтральним, оскільки транслює рефлексію щодо потенційної загрози псевдомиру, нав'язаного зовнішніми гравцями, а отже, закладає у свідомість читача скептичне сприймання повідомлюваного.

Фразеологізми грецького й латинського походження створюють лінгвокультурний колорит, адже в тексті новин вони передають епістемологічну традицію. Наприклад: *У сучасній політичній ситуації, коли кожен крок може призвести до непередбачуваних наслідків, її реакція на критику була настільки ж страшною і холодною, як погляд медузи Горгони* (Голос України, 10.02.2025). Сполука *погляд медузи Горгони* трансформує психологічне враження на рівні семантичної репрезентації. У тексті статті фразеологізм замінює розгорнутий оцінний опис, формуючи емоційну реакцію страху, небезпеки, антипатії. Фразеологічний зворот дає змогу стисло, але влучно й глибоко передати значення події й негативну конотацію без прямого оцінювання.

У текстах сучасних новин фразеологізми виконують також функцію когнітивного маркера, що формує не лише оцінку, а й інтерпретаційну стратегію. Наприклад: *У світі цифрових маніпуляцій діогенівський ліхтар критичного мислення стає необхідним інструментом для пошуку інформації* (Вечірній Київ, 05.03.2025). В іменниково-прикметниковому вислові *діогенівський ліхтар* помітною є міфологема, яка в культурному плані позначає прагнення до істини в середовищі фальші.

Медіапростір функціонує як арена дискурсивної гри, де фразеологізми класичного походження є ресурсом для смислової компресії. Вони дають змогу стисло, але водночас різнобічно передати як зміст повідомлення, так і ставлення до нього. Наприклад: *Сучасні кіберзагрози все частіше маскуються під безпечне програмне забезпечення, перетворюючись на троянський кінь* (Україна молода, 28.03.2025). Фразеологізм *троянський кінь* слугує показником обману. У тексті статті цей сталий вислів передає значення прихованої небезпеки, функціонує як семіотичний сигнал тривоги, що транслюється читачеві без потреби в пояснені.

У новинних текстах фразеологізми грецького й латинського походження функціонують не просто як сталі вислови з минулого. Такі сполуки вмонтовані в життя мови й суспільства, набуваючи нових змістових характеристик відповідно до актуальних подій і ситуацій. Аналізовані фразеологізми функціонують як елементи семантичного каркасу журналістського тексту, через які реалізовано культурну пам'ять, символічну оцінку, когнітивну стратегію. У процесі використання фразеологізмів помітною є тенденція інтегрувати складні міфологічні та класичні образи й сюжети в повсякденне мовлення, що свідчить про наявність потужного дискурсивного каналу, здатного акумулювати й транслювати ціннісні коди західної цивілізації.

2.2. Прагмалінгвістичні та стилістичні функції фразеологізмів у текстах новин

Фразеологізми в новинному тексті виступають як засоби реалізації прагматичних стратегій медіакомунікації, забезпечуючи структурну компактність і стилістичну виразність повідомлення. Їхнє функціонування виходить за межі фразового рівня й формує текстотвірні та семантико-стратегічні вузли, у межах яких здійснюється вплив на адресата шляхом емоційного, асоціативного та оцінного навантаження. У новинних матеріалах серед провідних прагмалінгвістичних функцій фразеологічних одиниць виокремлюють, зокрема, такі: експресивне маркування події, емоційне структурування інформації, створення образної метафоричної картини, підсилення афективної інтенсивності, а також імпліцитне структурування позиції медіа щодо події [Cowie 2016, с. 27].

У селі Германівка *провели в останню путь Петра Лозенка – воїна ЗСУ, який загинув під час виконання бойового завдання на Донеччині (Вечірній Київ, 12.01.2025)*. Словник фіксує фразеологізм *проводжати / провести в останню путь (дорогу)* зі значенням ‘ховати кого-небудь’ (1, с. 572). У прикладі фразеологізм *провести в останню путь* функціонує як показник ритуального поховання військовослужбовця. Його використання формує семантичну рамку непоправної втрати та одночасно створює наратив пошани до суб’єкта події. Структурні компоненти сполуки разом формують сталу синтаксичну конструкцію, у якій акцент зміщується не на сам факт смерті, а на суспільно значуще прощання з людиною.

Наприклад. *Тисячі людей зібралися на центральній площі міста, щоб віддати останню шану видатному вчителю, чия самовіддана праця стала прикладом для багатьох поколінь (Голос України, 09.11.2024)*. Фраза *віддати останню шану* має споріднене функційне навантаження, але її експресивний спектр зосереджений на церемоніальності та суспільному форматі прощання, що

особливо актуалізується в повідомленнях про політиків, митців чи громадських діячів.

Синтаксична структура, що базується на дієслівному предикаті з прямим додатком, слугує засобом оформлення інформації в межах етичної риторики медіа. Наприклад: *У день річниці трагедії громадськість зібралася біля меморіалу, щоб віддати данину пам'яті загиблим* (Україна молода, 15.10.2024). Фразеологізм *віддати данину пам'яті* – це дієслівно-іменникова конструкція, що відтворює метафоричну дію як символічний жест пам'яті. Тут реалізовано прагматичну функцію колективного приєднання до події через мовну формулу, яка виконує роль культурного коду спільної емоційної реакції.

Фразеологізми, що маркують повторюваність або нав'язливу циклічність тем, мають іншу прагматичну функцію. Вони створюють образ інформаційної втоми, демонструють іронічне або критичне ставлення до поданого матеріалу. Конструкції *знов за рибу гроші, ту саму тетерю на вечерю, і знову про корову* слугують індикаторами риторичної оцінки вже відомих тем, які повертаються в новинний простір. Наприклад: *Після численних спроб вирішити проблему, обговорення знову повернулося до старих питань, і хтось зауважив: знов за рибу гроші* (Українська правда, 03.03.2025). Фразеологізм *знов за рибу гроші* уведено в контекст аналізу політичного циклу, де ті самі обіцянки повторюються без фактичної реалізації.

Щоразу, коли сперечаються, повторюють не актуальні аргументи – ту саму тетерю на вечерю (Україна молода, 21.11.2024). У прикладі фраза *ту саму тетерю на вечерю* виконує функцію образного позначення одноманітної теми, що набридла. Метафорична структура цього звороту заснована на зниженому лексичному ряді, що дозволяє журналісту сформулювати іронічну рамку довкола події.

Учасники наради знову зійшли на звичні нарікання щодо фінансування – і знову про корову, як мовиться (Голос України, 17.09.2024). У фразеологізмі *і знову про корову* парадоксальна конструкція з повторюваною темою символізує втому від одноманітних інформаційних повідомлень. Емоційне навантаження

у цьому випадку змінюється від траурної експресії до роздратування, скепсису, інформаційного сарказму, що демонструє здатність фразеологізмів до моделювання різних емоційних контурів у межах журналістського тексту.

Фразеологізми з негативною модальністю на зразок *як рак на горі свисне, після дощукі в четвер, як у курки зуби виростуть, як бабак свисне* виконують функцію позначення неможливого або абсурдного і через це формують у тексті семантику малоїмовірності, абсурдності або іронічної критики.

Об'єднання цих політичних сил виглядає настільки малоїмовірним, що як рак на горі свисне, надто різні інтереси (Українська правда, 08.02.2025). Словник фіксує кілька значень фразеологізму *як рак свисне*: 1. 'Уживається як категоричне заперечення змісту зазначеного виразу; ніколи', 2. 'Невідомо скільки, невідомо коли; дуже довго' (1, с. 592–593). У прикладі зворот *як рак на горі свисне* використовується у контексті політичних домовленостей, демонструючи глибокий скепсис щодо втілення в життя певної ініціативи. У синтаксичній площині ця одиниця виступає обставиною часу або умови, що активізує семантику відтермінованості події у нескінченне майбутнє.

Обіцяне відкриття нової лікарні знову перенесли, тепер уже на після дощукі в четвер (Україна молода, 26.12.2024). У прикладі зворот *після дощукі в четвер* має аналогічне значення – репрезентує недовіру до обіцянок. Він виконує експресивну функцію оцінювання інституційної безвідповідальності та маніпулятивності.

Його обіцянки виконати проєкт вчасно – це те саме, що чекати, як у курки зуби виростуть (Голос України, 04.01.2025). У прикладі фразеологізм *як у курки зуби виростуть* посилює елемент абсурду. Він створює у реципієнта відчуття марності очікувань, фіксуючи ситуацію, яка позбавлена сенсу.

Обіцяли відремонтувати дорогу ще той рік, але зроблять це, як бабак свисне (Вечірній Київ, 20.10.2024). Фраза *як бабак свисне* передає експресію, яка побудована на рідкісному або унікальному феномені, що іронічно підкреслює неможливість заявленого. Цей фразеологізм передає когнітивну дистанцію між повідомленням і очікуванням, підкреслює невідповідність заявлено реальності.

Фразеологізми як комунікативні одиниці в новинному тексті відіграють функцію риторичних стабілізаторів смислу, дозволяючи формулювати висловлювання з максимальним комунікативним ефектом за мінімальної кількості слів. У межах прагмалінгвістичного виміру вони забезпечують імпліцитну трансляцію емоційних, оцінних і соціально детермінованих змістів, які вбудовуються в структуру новинного повідомлення.

Фразеологічні одиниці також виконують функцію соціокультурного фільтра, через який журналісти кодують свій коментар до події, не звертаючись до відкритої оцінки. Завдяки цьому фразеологізми набувають статусу інтертекстуальних маркерів, які здатні відсилати до культурної пам'яті, символічного досвіду спільноти й ритуалізованих форм мови. У такий спосіб вони забезпечують експресивність новинного тексту, стають засобом конструювання колективної інтерпретації подій. Повторюваність фразеологізмів у медіапросторі сприяє кодифікації оцінки в мові новин, що, своєю чергою, формує стабільну систему смислових координат у свідомості реципієнта. Унаслідок цього фразеологізми функціонують як повноцінні елементи організації медійного тексту. Вони транслюють не лише події, а й позицію, емоцію, соціальну норму, що лежить в основі інтерпретації події в публічному просторі.

2.3. Трансформації фразеологічних одиниць у текстах новин

Фразеологізми, будучи усталеними одиницями мови, у новинному тексті зазнають трансформацій, які зумовлені як функційними особливостями жанру, так і прагненням журналістів до економії мовних засобів, ритмічної та стилістичної адаптації фразеологізмів під актуальний контекст. Ці трансформації можуть реалізовуватися через структурні модифікації, часткову або повну семантичну перебудову, граматичну адаптацію, а також шляхом створення інтертекстуальних вкраплень, які апелюють до попереднього культурного, історичного або політичного досвіду адресата.

Трансформації зазвичай реалізуються через такі операції, як еліпсис одного з компонентів фразеологічного звороту; заміна лексем зі збереженням структури або, навпаки, збереження лексем під час модифікації граматичної будови.

Навіть у найскрутніші часи громада не була лихом об землю, а згуртовувалась і діяла разом (Українська правда, 02.11.2024). Словник фіксує фразеологізм *лихом об землю* зі значенням ‘немає ніяких турбот; байдуже’ (1, с. 338–339). Натомість в аналізованому прикладі фразеологізм *лихом об землю* не демонструє зневаги до негараздів. Трансформація цієї одиниці в межах новинного матеріалу полягає в увиразненні експресії шляхом використання заперечної частки **не** і дієслова *бити*. Компонент *бити* асоціюється не із фізичним зусиллям. Разом із часткою **не** дієслово *бити* відтворює небайдуже ставлення до повідомлюваного, прагнення розв’язати проблему.

На засіданні парламенту опозиція брала на кпини урядові ініціативи, вважаючи їх недостатньо ефективним для вирішення кризових проблем (Голос України, 06.02.2025). У сполучі *брати на кпини* модифікація фразеологізму відбувається внаслідок поширення його додатковим компонентом шляхом уточнення адресата насмішки: *брала на кпини урядові ініціативи*. У цьому прикладі указано об’єкт, який зазнає іронічного висміювання.

Несподівано він із пропозицією як Пилип з конопель вискочив на нараду (Вечірній Київ, 11.01.2025). В аналізованому прикладі фразеологізм *вискочити як Пилип з конопель*, що має значення ‘недоречно, недоладно або невчасно зробити, сказати що-небудь чи виступити з чимось’ (1, с. 85–86), демонструє структурну трансформацію. Таке перетворення полягає в зміні порядку розташування компонентів, що увиразнює експресивне забарвлення конструкції. Сам фразеологізм, попри фіксованість ономастичного образу виконавця дії, є відкритим до заміни структурних компонентів. В українській мові функціонують також вислови *вискочити як Кузьма з конопель*, *вихопитися як Пилип з конопель*, безіменні вислови на зразок *вихопитися як козак (Кузьма) з маку*, *вискочити як голій з конопель (з маку)* (1, с. 86). Сталі вислови з тваринним компонентом

вирвався як заєць з конопель, вирвався як заєць з-під куща, вилетіла як гала з конопель мають інше значення: ‘несподівано з’явитися’, ‘перелякано втекти’.

Отже, аналізовані приклади свідчать про те, що, попри семантичну цілісність і відтворюваність фразеологізмів, у мові функціонують фразеологічні варіації, тобто «вживання фразеологізмів у кількох модифікаціях» [Мацько 2010, с. 141].

Вже кілька місяців чиновники годують людей жданиками, обіцяючи швидко вирішення проблем (Україна молода, 13.03.2025). Фразеологізм *годувати жданиками* (*обіцянками, пожданиками*) означає ‘неодноразово обіцяти зробити що-небудь, але не виконувати обіцяного’ (1, с. 154). В аналізованому прикладі сталий вислів *годувати жданиками* видозмінено шляхом додавання компонента *людей*. У фразеологізмі іменник *жданики* ‘те, чого чекають, на що надіються, про що мріють’ стає символом очікування, є алюзією на політичну безвідповідальність або затягування обіцяного. У розмовному мовленні фразеологізм може функціонувати в трансформованому варіанті *знову жданики замість результатів*.

Пролунала повітряна тривога, як у багатьох мешканців почали дрижаки ханати (Голос України, 05.12.2024). Вислів *дрижаки ханати* через дієслівну метафору реалізує прагматичну модель – експлікацію фізичного або психоемоційного стану. Він функціонує як емоційна характеристика об’єкта повідомлення.

Відбувся політичний скандал, дехто з високопосадовців мастили салом п’яти (Вечірній Київ, 28.09.2024). У цьому прикладі фразеологізм *мастити салом п’яти* позначає термінову втечу або уникнення відповідальності. У контексті новин, де йдеться про ухилення політиків від обговорення, такий сталий вислів слугує алюзією на стрімкість ухваленого рішення. У модифікованих контекстах може з’являтися варіант *п’яти намастив і зник*.

Співрозмовники уникали обговорення важливих питань із ним, адже він часто мав мухи в носі й міг роздратуватися через дрібниці (Україна молода, 19.10.2024). Фразеологізм *мати мухи в носі* в аналізованому прикладі набуває

іронічного забарвлення, описуючи претензійну поведінку. Можливі трансформації на зразок *мухи в носі не вивітрилися*, що свідчить про граматичне розширення базової моделі.

Передвиборчих перегонів опоненти звинувачували одне одного ні за цапову душу (Українська правда, 12.01.2025). У цьому прикладі сталий вислів *ні за цапову душу*, тобто ‘марно, даремно’ структурно й семантично поширений дієсловом звинувачували. За допомогою такої нетипової сполучуваності автор тексту надає повідомленню додаткового експресивного забарвлення.

Вислів *ні за цапову душу* зазвичай поширений дієсловом *іти, пропасти, загинути* у формі минулого часу середнього роду (*пішло / пропало / загинуло ні за цапову душу*), наприклад: ***Ні за цапову душу***: на війні загинули тисячі «мобіків» з Горлівки (Україна молода, 17.08.2023).

Щоб відстоювати такі сумнівні проєкти на публічних слуханнях, треба ще очей у Сірка позичити (Голос України, 22.11.2024). Фразеологізм *очей у Сірка позичити* має яскраво виражене негативне оцінне спрямування. Він слугує індикатором знецінення моральних орієнтирів і використовується у викривальних або аналітичних текстах. У модифікованому вживанні може з’явитися конструкція *давно у Сірка очей позичив*, що розширює часові рамки повідомлення.

На пресконференції посадовець говорив п’яте через десяте, так і не відповівши чітко на жодне запитання журналістів (Україна молода, 29.01.2025). Вислів *п’яте через десяте* семантично увиразнює дієслово *говорив*, створюючи ефект спонтанності, заплутаності або недбалого викладу.

Новий тротуар, зроблений похапцем і без жодного плану, тягнувся криво й недбало – як бик посцяв (Українська правда, 14.02.2025). Сталий вислів *як бик посцяв* створює грубий, але експресивно насичений образ. Цей приклад заслуговує на увагу, оскільки в ньому поєднано тлумачення фразеологізму – *криво й недбало* – і сам фразеологізм.

Після зміни керівництва ситуації в громаді не покращилися – люди кажуть, що вийшли з дощу та потратили під ринву (Вечірній Київ, 01.10.2024). Вислів з

дощу та під ринву означає ‘від однієї небезпеки, біди до ще гіршої’ (1, с. 219). У цьому прикладі трансформацію фразеологізму досягнуто внаслідок поширення його додатковими компонентами *вийшли і потрапили*, що посилює зміст ‘ситуація погіршилась’.

Високий рівень інтертекстуальної мобільності мають фразеологізми *залити за шкуру сала, замилувати очі, зачепити за живе, заткнути за пояс*.

Коли активісти почали публічно піднімати незручні питання, місцевій владі наче за шкуру сала залили (Голос України, 09.12.2024). У цьому прикладі поєднано дві сталі сполуки. Скалькована конструкція *піднімати питання* зазнала трансформації унаслідок поширення додатковим словом *незручні*. В українській мові стилістично правильним є варіант *порушувати питання*. Фразеологізм *залити сала за шкуру* означає ‘завдати кому-небудь великого горя, страждань, дуже дошкулити комусь’ (1, с. 246–247). В аналізованому контексті змінено порядок розташування компонентів сталого вислову, а також використано частку *наче*, що посилює семантику неповної достовірності, сумніву, невпевненості.

Посадовець намагався замилити очі гучними обіцянками (Україна молода, 03.11.2024). У цьому прикладі використано фразеологізм, що має значенням ‘обдурювати кого-небудь, хитрувати, приховуючи хиби, недоліки’ (1, с. 248). Зазвичай аналізовану сполуку вживають у сполуці з додатком (або без додатка) у формі давального відмінка. В аналізованому контексті автор акцентує на тому, як саме буде приховано реальний стан речей.

Слова волонтера про байдужість суспільства до поранених захисників справді дуже зачепили за живе (Голос України, 24.10.2024). У словнику фразеологізм *зачіпати за живе* зафіксовано з двома значеннями: 1. ‘Дошкульно ображати, вражати когось’. 2. ‘Дуже хвилювати, тривожити’ (1, с. 255). В аналізованому прикладі стала сполука означає ‘дуже хвилювати’. З метою увиразнення, посилення семантики сполуки автор використовує додатковий компонент – прислівник *дуже* ‘великою мірою, надто, надзвичайно’.

Її блискуча перемога на міжнародному конкурсі заткнула за пояс усіх конкурентів (Українська правда, 16.03.2025). Фразеологізм *заткнути за пояс* означає ‘перевершити кого-небудь у чомусь’ (1, с. 252). В аналізованому прикладі за допомогою сталої сполуки автор образно висвітлює подію, не вдаючись до трансформації вислову.

У текстах новин фразеологізми функціонують без будь-яких структурних змін і трансформовано. Трансформації фразеологізмів пов’язані з прагненням увиразнити повідомлюване, привернути увагу до події. Зміни фразеологічних одиниць охоплюють лексичні заміни, семантичні зсуви, інтертекстуальні алюзії, що свідчить про варіативність і гнучкість фразеологізмів у новинних текстах.

Висновки до розділу 2

У структурі новинного тексту фразеологічні одиниці функціонують як універсальні лінгвопрагматичні засоби експресивізації, інтерпретації та емоційного моделювання інформації. Фразеологізми грецького й латинського походження на зразок *ахіллесова п’ята, між Сциллою і Харибдою, перейти Рубікон, піррова перемога* активують культурну пам’ять, формують алюзійний контекст і забезпечують глибину смислового ряду повідомлення. Їхня синтаксична стабільність поєднується зі здатністю до вільного функціонувати в сучасному журналістському тексті без втрати зв’язку з джерелом, що дозволяє створювати ефект логічної завершеності або прогнозу на основі історичної паралелі.

У прагмалінгвістичному вимірі фразеологізми *віддати останню шану, знову про корову, очей у Сірка позичати* реалізують функцію моделювання емоційної реакції читача, слугують індикаторами оцінки, позиціонують подію у соціальному контексті.

Трансформаційні процеси охоплюють граматичну адаптацію, доповнення структури, варіювання компонентів, що свідчить про пластичність фразеологізмів. Вони зберігають семантичну цілісність в умовах максимальної адаптації до намірів авторів новин. У текстах новин фразеологізми забезпечують стислий і образний виклад подій.

ВИСНОВКИ

Фразеологізм функціонує як особлива одиниця мови, що поєднує ознаки лексичного, граматичного, семантичного та прагматичного рівнів. Його ідіоматичність, семантична цілісність і структурна нерозкладність забезпечують стабільність функціонування в комунікативному полі.

Фразеологізми є комплексними утвореннями, які закріплені в колективній мовній пам'яті. Структура фразеологізму, попри усталеність, допускає гнучкість на рівні морфологічної варіативності, словопорядку та інтеграції в ширші синтаксичні комплекси. Семантична будова таких одиниць знаходить вияв у переважанні конотативного значення над денотативним, наявності прихованої оцінної модальності, що транслює культурні, історичні, психологічні та національно-ментальні особливості.

Важливою ознакою сучасного фразеологізму є його здатність до трансформації: зміни внутрішньої структури без втрати семантики. Такі зміни не руйнують фразеологічної цілісності, а відкривають нові перспективи для використання, зокрема в текстах новин. Отже, фразеологічна одиниця постає не як закріплений артефакт, а як гнучка динамічна структура, здатна до адаптації й взаємодії з комунікативним середовищем.

У новинному тексті фразеологізми функціонують як ефективні лінгвопрагматичні засоби експресивізації повідомлення. У сучасному медіатексті фразеологізми античного походження функціонують як культурні маркери, здатні активізувати історичні алюзії, створювати паралелі між актуальною подією та архетипом або міфологемою. Вони впливають на інтелектуальне й емоційне сприймання тексту читачем і слухачем.

Прагмалінгвістичний аналіз показав, що в новинах фразеологізми є не лише виразниками емоційної оцінки, а й інструментами інформаційної маніпуляції, що забезпечують латентну трансляцію авторської позиції. Їх використання формує когнітивну рамку для інтерпретації подій, задаючи інтерпретаційний вектор і спрощуючи складну інформацію через упізнавані мовні моделі.

У журналістських текстах фразеологізми зазнають варіативних змін: еліпсису компонентів, морфологічної адаптації, граматичних перебудов та образного оновлення. Ці процеси є свідченням високої динамічності фразеологізмів у публічній комунікації. Вони зберігають семантичну стійкість, але здатні до активної взаємодії з контекстом, виконуючи функцію стильового акценту і прагматичного маркера.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрейченко О. І. Фразеологічні одиниці з соматичним компонентом на позначення поняття «влада» в політичному з дискурсі (на матеріалі ЗМІ кінця XX – початку XXI ст.). *Лексикографічний бюлетень*. 2008. № 17. С. 4-13.
2. Андрейченко О. І. Роль фразеологізмів у жанрі політичної дискусії. *Культура мови на щодень*.
URL: <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine61-18.pdf>
3. Андрейченко О. І. Фразеологізми з соматичним компонентом у текстах політичних дискусій. *Культура народів Причорномор'я*, 2004. №53. С. 7–11.
4. Бобков В. О. Основні теоретичні засади контекстологічного, описового та варіаційного методів дослідження фразеології. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: «Філологічна», 2016. Вип. 62. С. 368–371.
5. Бойченко Н. О. Стійкі дієслівні сполуки у публіцистичному тексті : типологічні ознаки та експресивний потенціал : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2002. 19 с.
6. Булаховський Л. А. Нариси з загального мовознавства. Фразеологія. *Вибрані праці в п'яти томах*. Київ :Наукова думка, 1975. Т. 1. С. 68–70.
7. Венжинович Н. Ф. Фраземіка української літературної мови в контексті когнітології та лінгвокультурології. Ужгород: ФОП Сабов А. М., 2018. 463 с.
8. Вересюк В. Ю. Аналіз частоти основного тону інтонаційних фразеологізмів у діалогах. *Лінгвокомп'ютерні дослідження. Збірник наукових праць*. Вінниця. ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. С. 71–76.
9. Вересюк В. Ю. Особливості диференціації значення інтонаційних фразеологізмів. *Лінгвоукраїнська XXI століття*. Вінниця. ДонНУ імені Василя Стуса, 2019. № 2. С. 19–21.

10. Ганжа С. А., Сінкевич Н. М. До питання про трансформацію усталених фразеологізмів в епістолярних текстах українських письменників-класиків. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/38398806.pdf>
11. Грищенко А. П. Фразеологія. *Сучасна українська літературна мова* / А. П. Грищенко та ін. Київ: Вища школа., 2002. С. 203–212.
12. Дідун Л. І. Фразеологізми із семантикою інтенсивності в сучасній українській літературній мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2016. 18 с.
13. Дубравська З. Р. Зооніми як окремі лексичні одиниці та як компоненти сталих виразів. *Молодий вчений*. 2018. № 3. 1. С. 51–53.
14. Дроботенко В. Використання фразеологізмів у новинному медіадискурсі. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 61. Том 1. С. 170–174.
15. Демська О. М. Фразеологічний світ Мар'яна Демського. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: «Філологія». 2020. С. 111–115.
16. Кондратенко Н. Трансформація фразеологізмів в українському медіадискурсі як реалізація ігрової комунікативної стратегії. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Філологія. 2020. Вип. 2 (44). С. 468–473.
17. Коваль О. В. Трансформація фразеологізмів як засіб увиразнення художнього тексту (на матеріалі творів ХХ століття). *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Сер.: Філологічні науки. 2014. Вип. 4. С. 123–132.
18. Краснобаєва-Чорна Ж. В. Фраземіка та фраземографія в сучасній лінгвопарадигмі. Вінниця, 2018. 200 с.
19. Краснобаєва-Чорна Ж. В. Вторинна знакова система ціннісної картини світу у фраземіці. Вінниця: ТОВ Твори, 2020. 172 с.
20. Краснобаєва-Чорна Ж. В. Лінгвофраземна аксіологія. Вінниця: Нілап-ЛТД, 2016. 410 с.
21. Лаврів М. М. Специфіка трансформацій фразеологізмів в інтернет-дискурсі. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 25. Том 1. С. 243–249.

22. Мацько О. М. Фразеологія. *Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика* / А. К. Мойсієнко, О. В. Бас-Кононенко, В. В. Бондаренко та ін. Київ: Знання, 2010. С. 129–145.
23. Сизонов Д. Ю. Стилістична трансформація фразеологізмів в українських мас-медіа. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: «Філологія». 2018. Вип. 37. С. 154–157.
24. Сизонов Д. Ю. Стилістика фразеології в мультимедійній комунікації. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство, мовознавство, фольклористика*. 2022. № 2. С. 72–75.
25. Ситар Г. В. Інтонаційно марковані фразеологізовані речення. Філологічні студії. *Науковий вісник Криворізького національного університету*. Кривий Ріг, 2015. С. 201–211.
26. Ситар Г. В. Синтаксичні фразеологізми в розрізі конструкційної граматики. Вінниця, 2017. 458 с.
27. Ситар Г. В., Вересюк В. Ю. Експериментальне дослідження значення інтонаційних фразеологізмів української мови. *Grail of Science. Грааль Науки*. 2021. № 10. С. 340–345.
28. Скиба Н. Г. Активні фразеотворчі процеси в українській публіцистичній і художній прозі кінця ХХ – початку ХХІ ст.: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2005. 20 с.
29. Скрипник Л. Г. Фразеологія. *Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія* / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ: Наук. думка, 1973. С. 333–435.
30. Сошко О. Г. Семантичні особливості образних порівнянь із зооморфним компонентом на позначення емоційних характеристик людини. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Філологія. 2015. Вип. 51. С. 321–323.
31. Тиха Л. Ю. Фразеологізми як спосіб організації публіцистичного тексту (на основі волинських інтернет-видань). *Закарпатські філологічні студії*. Випуск 36. С. 49–51.

32. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови: посібник. Луганськ: Альма-матер, 2005. 399 с.
33. Ужченко В. Д., Ужченко В. Д. Фразеологія сучасної української мови: Навч. посіб. Київ: Знання, 2007. 494 с.
34. Шульженко А. С. Фразеологізми на позначення відчуття тепла в українській, англійській та французькій мовах. *Наука III тисячоліття. Пошуки, проблеми, перспективи розвитку*. Бердянськ. БДПУ, 2019. С. 287–288.
35. Altenberg V. On the Phraseology of Spoken English. *The Evidence of Recurrent Word-Combinations*. Oxford. Clarendon Press, 2016. P. 101–122.
36. Cacciar C., Gluckberg S. Understanding Idiomatic Expressions. The Contribution of Word Meaning. Amsterdam. Elsevier Science Publishers, 2016. 316 p.
37. Cowie A. Phraseology. Theory. Analysis and Applications. Oxford University Press, 2016. 227 p.
38. Gluckberg S. Understanding Figurative Language From Metaphor to Idioms. Oxford. Oxford University Press, 2016. 186 p.
39. Johnson-Laird P. N. Collection of Works on Idioms. Oxford. Oxford University Press, 2016. 218 p.
40. Kvetko P. English Lexicology in Theory and Practice. Trnava. Univerzita Sv. Cyrila a Metoda, 2009. 203 p.
41. Makkai A. Ecolinguistics Towards a New Paradigm for the Science of Language. London. Pinter Publishers, 2016. 430 p.
42. Makkai A. Idiom Structure in English. Series: Maior 48. Hague. Mouton. 2016. 371 p.
43. Nowakowska A. Swiat Roslin w Polskiej Frazeologii. Wroclaw. Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2016. 231 s.
44. Ruckschloss G. Los Fraseologismos de la Vid y el Vino en el Diccionario de Regionalismos Cynanos. Vinos de America y de Europa. Paris. Le Manuscript, 2016. 356 p.
45. Savin P. Phraseology as Autonomous Linguistic Discipline. *Linguistic and Literary Broad Research and Innovation*. Bucharest, 2016 № 1. P. 60–73.

СПИСОК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ

1. Словник фразеологізмів української мови / відпов. ред. Винник В. О. Київ: Наукова думка, 2003. 788 с. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001851>
2. Українська мова: Енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ: Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.
URL: <https://archive.org/details/UkrMovEnts/page/3/mode/2up>

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Вечірній Київ. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua>
2. Голос України. URL: <https://www.golos.com.ua>
3. Україна молода. URL: <https://umoloda.kyiv.ua>
4. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua>